

виховним процесом здійснюють Вчена рада університету, ректорат, Рада з організаційно-виховної роботи, які заслуховують звіти, вивчають і поширюють досвід роботи викладачів, викладачів-наставників студентських академічних груп, проводять з ними конференції, наради, семінари.

• Ради факультетів, виховний відділ, кафедри забезпечують організацію виховного процесу під час вивчення спеціальних, суспільно-гуманітарних та природничо-математичних дисциплін, позааудиторну діяльність студентів, їх здоровий спосіб життя в гуртожитках.

• Деканати студентського самоврядування, ради студентського самоврядування в гуртожитках, зібрання колективів академічних груп спрямовують та забезпечують активну участь кожного студента в різних видах діяльності, а саме, в навчально-пізнавальній, науково-дослідній, художньо-естетичній, культурно-освітній, трудовій, спортивно-оздоровчій, ціннісно-орієнтаційній,

суспільно-гуманістичній, організаторській та ін.

І все ж головним чинником національного виховання студентів є навчальний процес. Тому ректорати, деканати, всі кафедри вищих закладів освіти спрямовують зусилля на те, щоб кожна лекція, практичне чи семінарське заняття мали виховну спрямованість, а викладання будь-якої дисципліни виховувало б у студентів не лише професійні якості, а й сприяло засвоєнню загальнолюдських норм моралі, виховувало почуття патріотизму, громадянської та національної гідності, активну життєву позицію в процесі державобудування. Органічне доповнення його поза аудиторною виховною роботою сприяє успішному виконанню завдань національного виховання студентської молоді, забезпечує виховання справжньої інтелектуальної еліти Української держави.

Вважаємо, що подальшого дослідження заслуговує діяльність окремих ВНЗ та їх структурних підрозділів і, особливо, наставників академічних груп, де формується високосвідомий патріот України.

ПЕДАГОГІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ ШКОЛЯРІВ - ВАЖЛИВА УМОВА ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Т. В. Яцула

Визначення завдання освіти на сучасному етапі і створення умов для творчого розвитку та самореалізації особистості учня є одним із пріоритетних шляхів здійснення профільного навчання.

У Концепції профільного навчання приділено особливої уваги допрофільному етапу розвитку особистості як періоду творчого самовизначення учня.

Важливого значення при цьому набуває соціокультурне середовище розвитку школярів, особливо час їх дозвілля. Питання змістового потенціалу вільного часу, часу дозвілля висвітлювалися в працях С.Т. Шацького, А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського та ін.

В умовах сучасного суспільства ця проблема набуває особливої актуальності. До неї все частіше звертаються філософи, соціологи, психологи, педагоги. Як найважливішу проблему сучасного виховного процесу, О.В. Сухомлинська розглядає проблему заповнення дозвілля новими та призабутими формами й методами діяльнісного і продуктивного спрямування.

Соціокультурні обставини сьогодення (неконтрольований вплив засобів масової комунікації, переорієнтація цінностей, неспроможність у цілому дорослих впливати на особистісний розвиток дитини та ін.) висувають необхідність нових підходів до виховної роботи з дітьми шкільного віку в сфері їхніх дозвіллевих потреб, інтересів.

Недостатньо вивчена і проблема дозвілля школярів як умова підготовки до профільного навчання, що і визначає мету нашої статті.

Особливого значення педагогізація дозвілля набуває в підлітковому віці, який за своїми фізіологічними, психологічними характеристиками є принципово важливим у розвитку інтересів, прагнень, життєвих

планів особистості. Як відзначає Г. Буданова [1, 34], інтереси сучасних дітей не підлягають однозначному визначенню: в одній категорії (10-15 %) вони різнобічні, усвідомлювані і в достатній мірі легко диференціюються; у другій (20-30 %) – відрізняються духовними зубожінням і обмежуються сферою "заробляння грошей"; у третій (45-50 %) – ніяк не виявляються або виявляються у вислові "робити нема чого". Наші дослідження підтвердили і розширили ці дані. Так, наприклад, 68 % підлітків пов'язують проведення вільного часу зі спілкуванням з друзями поза школою, а 54 % "посидіти вдома", подивитися "відик", пограти на комп'ютері. Ми вважаємо, що вулиця має досить багато факторів ризику. Дитина може бути втягнена до того чи іншого асоціального угруповання, привчитися до вживання алкогольних напоїв, наркотиків. Проте і перебування вдома не має позитивного резонансу в змісті дозвілля, тому що, як правило, телепередачі переглядаються без розбору, перевага надається "бойовикам", "фільмам жахів" тощо. Комп'ютерні ігри, за класифікацією самих же дітей, можна розділити на: "стрілялки" і "бійки" – головною метою яких є знищення, вбивство "ворога"; "економічна стратегія" – мета: заробити якнайбільше грошей; "військова стратегія" – з кінцевою метою знову ж таки знищити "ворога"; "гонки" – мета: швидкісна їзда на машинах.

Таким чином, у цілому дозвілля підлітків у наш час не має змістовно-розвивальної спрямованості, не готує молодь до усвідомленого самовизначення, не сприяє виявленню і розвитку творчого потенціалу особистості, що, звичайно, суттєво ускладнює реалізацію Концепції профільного навчання.

Отже, особливості соціокультурної ситуації сучасності (наплив низькоякісної за змістом продукції засобів масової інформації, примітивізація свідомості;

непідго
особис
завдан
прийом
лішанн
Ос
дозвілл
них зас
- С
ду. У сп
боку, ін
кація. (с
кації з
групи, і
соціалі
-)
ні, самі
підтриг
підліткі
Смета
з боку
до зат
у пошу
і профі
-)
яка яви
туру, а
підлітк
і форм
тв ств
літків і
відно)
Ді
процес
має гр
-
ності г
-
констр
-
тісно з
суб'єк
-
цес, д
ньою,
склали
-
відбує
спілку
перех
В
голови
школя
-
смисл
тісно
внутр
-
ного с
ності.

непідготовленість дорослих – батьків і педагогів – до особистісно орієнтованої взаємодії і ін.) ставить завдання необхідності пошуку нових форм, методів, прийомів взаємодії з метою надання допомоги "дорослішання" підростаючому поколінню.

Основні концептуальні положення в організації дозвілля учнів підліткового віку ґрунтуються на наступних засадах:

- спілкування є провідною діяльністю цього періоду. У спілкуванні з однолітками проявляється, з одного боку, індивідуальність підлітка, з другого – його уніфікація. Саме спілкування створює ситуацію ідентифікації з іншою особистістю, з ціннісними орієнтирами групи, що, в кінцевому рахунку, характеризує процес соціалізації підлітка;

- характерна для підлітків потреба в самопізнанні, самоствердженні не отримує належної педагогічної підтримки. Наявність суперечностей між потребами підлітків у референтному дорослому (Абрамова Ю., Сметанський М.) і з відсутністю розуміння, поваги з боку дорослого оточення (Фельдштейн І.) призводить до затримки особистісного розвитку, до відмови у пошуку особистісного сенсу свого життя, у тому числі і професійного становлення;

- відсутність діалогу між соціокультурою підлітків, яка являє собою, з одного боку, певну дитячу субкультуру, а з другого – результат становлення особистості підлітка під впливом середовища, в якому він живе і формується, і культурою як загальнолюдською цінністю створює вакуум у взаємовідносинах дорослих і підлітків і позбавляє останніх можливості природовідповідно увійти до системи цінностей.

Досліджуючи ці положення, ми вважаємо, що процес педагогізації дозвілля учнів підліткового віку має ґрунтуватися на наступних принципах:

- визнання пріоритету індивідуальності, самоцінності підлітка як активного носія субкультури;

- урахування субкультурного досвіду кожного при конструюванні виховного простору дозвілля;

- розвиток підлітка як особистості через особистісно значущі діалоги, через збагачення, перетворення суб'єктивного досвіду;

- особистісний розвиток має розумітися як процес, де "кожна наступна зміна пов'язана з попередньою, у якій виявляються особливості особистості, що склалися раніше" [2, 258];

- здійснення педагогічного дозвілля підлітків має відбуватися через об'єднання їх у клуби дозвіллевого спілкування, які у своїй роботі базуються на технології переходу від малих груп до колективу.

Виходячи з цього, можна визначити наступні головні цілі діяльності клубів дозвіллевого спілкування школярів:

- дидактичні – розвиток мотивації, умінь і навичок смисложиттєвої діяльності, набуття знань про особистісно-професійні перспективи, особливості свого внутрішнього світу та світу оточуючих;

- виховна – формування свідомості і відповідального ставлення до свого життєвого шляху, полікультурності як важливої якості особистості;

- розвивальна – розвиток творчого мислення,

уяви, аналітичних здібностей, уміння критично оцінювати життєві ситуації і знаходити розв'язання проблем, що виникають.

Важливою умовою реалізації розробленої нами концепції педагогізації дозвілля учнів шкільного віку є підготовка вихователя-професіонала нового типу.

Перший етап підготовки організаторів об'єднань дозвіллевого спілкування школярів спрямований на формування смислового конструкту особистості педагога, усвідомлення позиції референтної людини для особистості, яка розвивається. Похідним цього процесу стає формування особистісно-професійних цінностей. У гуманістичній парадигмі смислотворча діяльність учителя асоціюється з позицією фасилітатора. Учитель-фасилітатор – це людина, яка надає допомогу учням у самопізнанні, самовизначенні, самореалізації. Найголовнішою рисою учителя-фасилітатора є відкритість своїх власних думок, почуттів, переживань [3].

Основними методами на цьому етапі є аудиторні та позааудиторні діалоги, педагогічні твори-роздуми, дискусії.

Усвідомивши смисл педагогічної діяльності як допомогу людині, яка зростає, у набутті нею сенсу особистісно-професійного життя, майбутній вихователь мотивовано підходить до набуття знань, до розвитку необхідних для педагогічної діяльності умінь і навичок. На цьому етапі важливим є опанування студентами методик виявлення специфіки субкультурного поля підлітків, їхніх інтересів, нахилів, ціннісних орієнтирів. Крім відомих методів діагностування (анкетування, тестування тощо), ми знайомимо й з оригінальними (приватна бесіда-знайомство, аналіз матеріалів молодіжної преси тощо) та орієнтуємо на практичне застосування цих методів. У методичному арсеналі діяльності вихователя-організатора об'єднань дозвіллевого спілкування школярів включено форми, методи, прийоми, які відповідають вимогам діалогічності, творчості, свободи у виборі змісту і способів поведінки.

Результатом теоретико-методичної підготовки вихователів-організаторів дозвіллевого спілкування є творча робота "Проект клубу дозвіллевого спілкування підлітків", який, з одного боку, констатує рівень підготовленості студента до виховної взаємодії у сфері інтересів, потреб школярів, з іншої – є зразком педагогічної творчості, індивідуальності майбутнього вихователя.

Ряд студентів прагнуть до реального втілення ідей проекту. Так, наприклад, на базі "комп'ютерного клубу" Марченко Таня, Басистюк Яна організували дозвіллеве об'єднання "Острівець", яке з успіхом функціонує вже другий рік. Мету автори проекту поставили наступну: розвивати в учнів бажання і прагнення до пізнання, сприяти згуртуванню колективу за допомогою спільних інтересів, захоплення комп'ютерними іграми та стимулювати процес дорослішання підлітків. Зустрічі в клубі відбувалися за такими темами: "Різновиди комп'ютерних ігор, їх значення для кожного гравця"; "Мої друзі та комп'ютерні ігри"; "Насилля й агресія в комп'ютерних іграх"; "Ігрова наркоманія" й інші. Діалоги, дискусії поєднувалися

з інтерактивними іграми, вправами, які давали можливість підліткам визначити коло своїх захоплень, об'єктивно усвідомити своє місце в житті, шляхи його досягнення, оцінити свої можливості тощо. Наприкінці навчального року були підбиті підсумки, які зафіксовані в "Блокноті відгуків". Ось деякі з цих записів:

Даша: "У цьому клубі я познайомилася з дуже веселими й добрими людьми, і мені було приємно спілкуватися. Мені дуже сподобалася розмова про те, чи можна замінити учителя комп'ютером. Вважаю, що ні, тому що вчитель – людина, а з комп'ютером не порозмовляєш. Я б хотіла, щоб таких "уроків" було більше, і щоб Таня і Яна проводили їх і влітку."

Філя: "Мені сподобався клуб "Острівець", а особливо ігри, завдання. Ще мені дуже сподобалося завдання з описом друга... Я, звичайно, дуже хотів би, щоб у нас були заняття, вони дуже цікаві! І щоб проводили їх Таня і Яна. Мені дуже сподобалося все, що вони проводили".

Педагогічна практика на IV-V курсах надає можливість усім студентам апробувати елементи своїх проєктів, вносити в них ті і інші корективи. З метою подальшого творчого розвитку майбутніх вихователів, надання теоретико-методичної допомоги у їх професійно-педагогічному становленні в Інституті іноземної філології Херсонського державного університету функціонує педагогічний клуб. У завдання цього педагогічного клубу входить розширення, поглиблення знань в галузі особистісно орієнтованої взаємодії з учнями підлітково-

вого і старшого шкільного віку, надання можливості самопрезентації індивідуальності вчителя-вихователя, апробація умінь, навичок взаємодії.

Таким чином, підбиваючи підсумки аналізу процесу педагогізації дозвілля школярів як підготовки до профільного навчання, робимо висновки:

- дозвіллевий час учнів має, з одного боку, колосальні потенційні можливості розвитку особистості, з іншого, - стихійність його проведення призводить до таких негативних явищ як, асоціальність, примітивізм свідомості, деградація ціннісної основи особистості, безвідповідальність за свої дії, вчинки;

- особливості підліткового віку: прагнення до самостійності, самоствердження, розвиток самооцінки та інші є важливим підґрунтям для змісту, форм, методів педагогізації дозвіллевого простору;

- важливою умовою розв'язання цієї проблеми є підготовка вчителя-вихователя нового типу, який би моделював, утілював свої проєкти, спираючись на смислоттєві орієнтири педагогічної діяльності.

Література:

1. Буданова Г. Свободное время: За и против подростков // Воспитание школьников. – 2001. – №4. – С. 33-35.
2. Рыготский Л.С. Собрание сочинений. – Т.4. – М., 1982.
3. Роджерс К., Фрейдберг Д. Свобода учиться. – М., 2002. – 527 с.

Е
суцн
объек

Е
униве
стили
прини

Пр

Е
Иност
лекси
деяте

С
Осуц
препо

Е
студе
сторо

Е
сфер